

Mandag
KREDITTTirsdag
LEDELSEOnsdag
FINANSTorsdag
ØKONOMIFredag
STUDENTLørdag
FORSKNING

■ **MÅ ENDRE.** Vi driver så billig at private aktører skal få slite med å tjene penger på pleie og omsorg så lenge de må operere innenfor de samme rammene som vi i det offentlige gjør i dag, skriver kronikkforfatteren.

Illustrasjonsfoto: Colourbox

■ ■ ■ En av hovedårsakene til store økonomiske bobler og påfølgende dype kriser er trolig at prisen på penger ikke er kontrollert av markedet.

Et marked for penger

FINANS
ESPEN GAARDER
HAUG

Prisen på penger i dagens pengesystem er renter. Rentene settes i hovedsak av en håndfull personer i sentralbanker verden over, og markedet har bare mindre innflytelse på prisen på penger.

Da **økonomien** gikk så det suste og alle ville bruke huset sitt som minibankautomat, satte sentralbanker verden over prisen på renten kunstig lavt. Folk lånte enda mer, og man skapte en stor boble, som måtte sprekke.

Dersom prisen på penger hadde blitt satt av markedet, ville man kunne vente at renten raskt hadde skutt i været når nesten alle ville låne mye penger.

Om ikke markedet fungerer i bunnen av systemet, vil det heller ikke fungere særlig bra på toppen av systemet. Å skyldte på at den **økonomiske** krisen er skapt på grunn at man har sluppet markedskreftene løs, er derfor å snu ting helt på hodet. Det er mangel på markeds-krefter i bunnen av systemet som trolig er en av hovedårsakene til de ekstra store svingningene vi har sett i verdens-økonomien.

Er løsningen da å be sentralbankene holde seg unna renten?

Dessverre er nok ikke løsningen så enkel. Under dagens pengesystem kan pengemengden raskt økes eller minkes ikke bare av sentralbankene, men også indirekte av markedet, gjennom kredittvekst. Da har sentralbankene en viktig funksjon med å justere renten for å prøve å holde inflasjonen under kontroll.

Derimot finnes det alternative pengesystemer der markedet i større grad styrer prisen på penger og hvor sentralbankene spiller en langt mindre rolle. For å få til det, må man trolig innføre et pengesystem der det ligger store begrensninger i hvor mye pengemengden kan ekspanderes.

Mange økonomer ser ut til å tro at dette vil svekke veksten i

PENGER PÅ BOK. Det er antall pengeenheter som må økes når økonomien vokser, ikke pengemengden, skriver finansprofessor Espen Gaarder Haug. Foto: Johannes Worsøe Berg

økonomien. Det er imidlertid ikke vekst i pengemengden som skaper varer og tjenester. Det er arbeid som skaper produksjon og tjenester. Et effektivt pengesystem skal forenkle transaksjoner. Økning i pengemengden medfører inflasjon på sikt og fører også til at priser har langt mindre informasjonsverdi enn om markedet hadde kontrollert prisen på penger.

Stadig økende pengemengde vil typisk også omfordele

Et system hvor pengemengden faktisk holdes helt konstant, vil være motpolen til dagens økonomiske system

verdiene i samfunnet fra dem med lite til dem med mye.

Et system hvor pengemengden faktisk holdes helt konstant, vil være motpolen til dagens **økonomiske** system. Om pengemengden holdes konstant og produksjonen av varer og tjenester øker grunnet teknologisk utvikling, vil man få betydelig deflasjon. Deflasjon vil da være det man ønsker. Kun i perioder med store naturkatastrofer eller annet som reduserer produksjonen, vil man få inflasjon.

Långivere vil under normale forhold i utgangspunktet være fornøyd med å ta nesten null i nominell rente, siden pengene i et slikt system blir mer verd i fremtiden. Men ved rente

nær null, vil vi ikke da få gigantisk opplåning og nye bobler, som i dagens system? Neppes. Siden et slikt system medfører betydelig deflasjon i oppgangstider, vil man ha veldig sterke initiativer til å spare og ikke til å låne.

Motstandere av å regulere pengemengden kraftig, påstår at pengemengden må økes tilstrekkelig raskt når det er produksjonsvekst. Økning av pengemengden i seg selv skaper imidlertid ikke vekst, men inflasjon. Det er antall pengeenheter som må økes når **økonomien** vokser, ikke pengemengden.

I dagens pengesystem har etøring, femøring, tiøring og femogtyveøring alle forsvunnet som følge av stadig ønske om inflasjon – som har gjort disse pengeenheter nærmest verdiløse. I det alternative systemet vil man derimot ekspandere antall pengeenheter når produksjonen av varer og tjenester øker. Man vil da på lengre sikt igjen måtte innføre femogtyveøringen, tiøringen osv., siden pengene da stadig vil bli mer verd. Dermed øker man antall pengeenheter uten å øke pengemengden.

Det vil bli lønnsomt å spare selv med rente på null, samtidig som markedet selv vil forhindre at boblene blir altfor store. Dermed vil man heller ikke få så dype daler i **økonomien**.

■ *Espen Gaarder Haug, professor i finans, Handelshøgskolen ved UMB, Ås*

satt fortegn

Enormt gap

INNLEGG
Politikk

Ketil Solvik-Olsen fra FrP lurer på hvorfor Arbeiderpartiet er i mot å bygge ut gasskraft i Norge uten CO₂-rensing (DN 26. februar).

Han kan like godt spørre sine samarbeidspartnere i opposisjonen. FrP er nemlig det eneste partiet på Stortinget som ikke har forpliktet seg til å redusere klimagassutslippene gjennom klimaforliket.

Punktutslipp står for nærmere 40 prosent av de globale CO₂-utslippene. Det å få rensede klimagassutslippene er avgjørende. Det er derfor vi bruker store ressurser på utvikling av teknologi for fangst og

lagring på Mongstad. Solvik-Olsen og FrP bør vite at det i Norge finnes gode alternativer til gasskraft. Norge er i en særstilling fordi vi har rikelig tilgang til vannkraft. Gasskraft har rett og slett ikke så gode kommersielle vilkår i et land med mye vannkraft.

■ *Eivind Sund, Energi og miljøpolitisk talskvinne i Arbeiderpartiet*

Gasskraft har rett og slett ikke så gode kommersielle vilkår i et land med mye vannkraft